

Ужо больш за дзве тысячы гадоў Каляды сімвалізуюць і нараджэнне Сына Божага, таму свята мае яшчэ адну назву — Раство. Вы здзівіліся б калі даведаліся, што традыцыі святкавання гэтага свята розняцца на тэрыторыі Беларусі. У кожнага яны свае. Прапануем вашай увазе кнігу Анатоля Кляшчука «Карагод беларускіх абрадаў», у якой змяшчаецца мноства інфармацыі пра традыцыі нашых продкаў.

КАЛЯДЫ

Ужо больш за дзве тысячы гадоў Каляды сімвалізуюць і нараджэнне Сына Божага. Таму свята мае яшчэ адну назву — Раство. Да хрысціянізацыі Калядою называлі паганскае бажства, якое сімвалізавала Сонца і святло. У прыродзе ў гэты час пачынаюцца вялікія змены — зімовае сонцастаўненне і паварот сонца на лета, павелічэнне светлавая часу. Нездарма Каляды і пачынаюцца 24 снежня (6 студзеня па новым стылі).

А находзіць слова «каляда» ад лацінскага «calendae» — назвы першага дня кожнага месяца. Усе «календы» некалі абавязкова святкаваліся, але больш урачыста адзначаліся навагоднія. А гэтай яны сталі абазначаць толькі пачатак новага года. Гэтыя назвы ў розныя часы і былі засвоены славянамі-паганцамі.

У Беларусі Калядамі, Калядкамі ці Калядою называюць цалкам усё свята, якое доўжыцца два зімовыя тыдні. Усе вечары гэтага часу маюць сваю асабістую назву — «Святыя вечары».

Таксама Калядою называюцца тры куцці: першая — галодная, альбо бедная; другая — сытая, тоўстая, альбо багатая, шчодрая; трэцяя — тонкая, альбо посная.

БЕЗ «КАЗЫ» НЯМА КАЛЯД

Самая веселая і прыгожая частка Каляд — Шчадрэц, якую яшчэ называюць «Шчодры вечар», «Шчодрык», «Шчодры», «Шчодрыкі», «Шчодроўка», «Шчадруха».

Гэты своеасаблівы калядны карнавал мацней за іншыя звычайныя свята адбіўся ў нашай свядомасці. І зусім не выпадкова. Уздзельнікамі Шчадрэца — калядоўчыкамі — былі найчасцей дзеці і моладзь. Самой прыродай ім наканаваны легкае перауважбленне, бесклапотная веселасць і бязмежныя фантазіі: пераапрацаўваць у мядзведзя, каня, бусла, быць цыганамі, механошамі, дзядзямі і бабулькамі, іграць на гармоніках і біць у бубны. А яшчэ вадзіць «казу» — нязмэнны сімвал веселья Каляд.

Пра калядную «казу» кажучы: «Без «казы» няма Каляд». Многія вясцоўцы вераць у добрую прыкмету:

*Каза ходзіць — ічысце вадзіць,
Каза ходзіць — нячысцікаў выводзіць.*

Сімвал урадлівасці зямлі і багатаця, «каза» стагоддзямі спрыяе земляробу. У калядных песнях пра яе кажучы-прыгавораюць:

*Дзе каза находзіць,
Там жыта зародзіць,
А дзе нагасе,
Там навяляе*

*Дзе яна бывае,
Там ічысце вітае.*

*Дзе каза хвастом,
Там жыта кустом.*

*Дзе каза нагою,
Там жыта капою.*

*Дзе каза рогам,
Там жыта стогам...*

Галоўны персанаж вясёлага Шчадрэца — «каза» — можа дазволіць сабе розныя свавольствы. Напрыклад, у абрадзеспектаклі яна памірае. Калядоўчыкі ведаюць, што задобрываннем і пачастункамі можна яе «ажывіць». Дбайнаму гаспадару не будзе лішнім пасябраваць з гэтай чароўнаю жывёлай і шчодрэ пачаставаць тых, хто вадзіць «казу» — даць «каляды»: сала-свежыны, падсмажанай каўбасы-крывянікі, сушаных ужоноў, семак-гарбузікаў, абаранькаў.

Калядоўчыкі ідуць далей па вёсцы, стукаюцца ў вокны і дзверы, вітаюць гаспадароў, зноў просяць дазволу ім пясняваць. І зноў «памірае» каза, цыган прадае каня, танчыць вучоны мядзведзь. Адораньня «калядою», шчадроўнікі дзякуюць гаспадарам і жадаюць:

*На новае лета
Рады, Божа, жыта,
Жыта, пшаніцу,
Тарох, сачаніцу,
У клуні ўмалотна,
У дзежцы ўзыходна...*

Свае непаўторныя калядныя адметнасці і звычай захаваліся ў розных рэгіёнах Беларусі.

Фотаздымкі праводзіліся ў вёсках Гаіна Лагойскага раёна (2005), Прычывалва Жыткавіцкага раёна (2007), Дворышча Дзіржаўскага раёна (2005), Жажыла Смаленцкага раёна (2010), Калене Пінскага раёна (2009), Кузьмчы Любанскага раёна (2013), Ліпавы Лельчыцкага раёна (2014), Лобча Лунінецкага раёна (2008), Лосна Ганцавіцкага раёна (2011), Маржааны Гомельскага раёна (2013), Раздзівалачы Ганцавіцкага раёна (2013), Рог-Салігорскага раёна (2007), Стадолчы Лельчыцкага раёна (2014).

КАЛЯДЫ

Калядны гарбуз (в. Раздзялавчы Ганцавіцкага раёна)
Kalyady pumpkin (the village of Razdzyalavichy, Gantsevichy district)

